

EDITORS EN LLENGUA CASTELLANA POSEN PALS A LES RODES

Bloqueig a les traduccions catalanes

La pràctica de les editorials castellanques de comprar els drets de traducció a totes les llengües de l'estat per estalviar-se competència dificulta enormement els esforços per aconseguir la necessària actualització del llibre català.

Lluís Bonada

El físic i matemàtic de Cambridge Stephen Hawking, considerat el cervell més intel·ligent en l'estudi de l'origen del cosmos i en el seguiment i aprofundiment de les teories d'Einstein, va anunciar al setmanari *Time* del 8 de febrer que estava enllestint un llibre de divulgació destinat al gran públic, *A Brief History of Time*, que ha d'aparèixer el mes d'abril a tot el món. El llibre pot convertir-se en el *best-seller* científic dels pròxims anys. Ja s'ha venut a les principals llengües. També ho havia de ser al català. L'editorial Empúries va emparaular l'edició catalana amb els editors anglesos durant la passada Fira del Llibre de Frankfurt, tot i que el preu era molt més alt del que Empúries paga pels drets de les obres estrangeres que l'editorial acostuma a publicar: dos mil dòlars. L'acord era fet. El títol del llibre, segons Xavier Folch, director d'Empúries, seria *Una història del temps*, títol que va acompanyat del subtítol *Del big-bang als forats negres*.

Els editors anglesos van dir a Xavier Folch que el contracte, una pura formalitat, l'havia de signar el seu agent a Espanya, que és de Madrid. Xavier Folch prepara el taló dels dos mil dòlars, es fan els preparatius per la signatura i just en el moment d'estampar la firma en el contracte, l'editor barceloní veu una clàusula que el deixa glaçat. No podia publicar el llibre fins al cap d'un any després d'aparèixer l'edició castellana. Això ho considera una discriminació intolerable i abandona el projecte d'edició.



Xavier Folch, director d'Empúries.

Queda tan abatut que ni li queden ganes per lluitar contra aquesta imposició, ja sigui amb l'agent, amb l'editor espanyol, que després va saber que era Grijalbo, o amb l'editor anglès. No se sap si en aquests moments cap editor català ha intentat o intentarà adquirir els drets de l'obra de Hawking.

Si no n'apareix cap, el resultat serà que els lectors catalans es quedaran sense el llibre i molts l'hauran de llegir en castellà en comptes de fer-ho en català. Si n'apareix un, l'edició catalana no podrà sortir al mateix temps de la castellana. I això no serà pas culpa del migrat mercat editorial català. En aquest cas, serà culpa d'uns senyors concrets que pertanyen a l'opulent mercat editorial castellà, els directius de Grijalbo.

Els lectors ja podran fer els comentaris pel seu compte. Nosaltres només

remarcarem que, en el cas d'aquest llibre, es tractava d'una mena d'obra, l'assaig estranger d'actualitat, que no acostuma a ser publicat en català, i l'intent representava un gran primer pas per poder normalitzar l'edició catalana en un àmbit que ens era verge. Però el cas no és excepcional. Altres editors en pateixen de semblants. Edicions de 1984 s'ha trobat amb el mateix entrebanc a l'hora d'adquirir els drets del llibre d'un economista nord-americà. L'opció de la traducció catalana es trobava bloquejada per l'editor castellà.

Tornem a Frankfurt. Allà, Miquel Alzueta, director de Columna, emparaula amb l'editorial francesa Robert Laffont el llibre de Françoise Sagan *Sarah Bernhardt. Le rire incassable*, que és una biografia literària, un retrat, que l'autora de *Bonjour tristesse* fa de



JORDI VICENT

Miquel Alzueta, director de Columna.

la llegendaria actriu de teatre. El llibre és una de les novetats de Frankfurt. Apareix editat el mateix mes que se celebra la fira, l'octubre passat, Alzueta torna a Barcelona i espera el contracte de París. El contracte, però, no arriba. Alzueta truca diverses vegades Laffont i es fan el ronso. Fins que decideix anar a París. A l'editorial l'assabenten del problema. Hi ha, li diuen, un editor espanyol, Noguer, que ha comprat els drets per l'edició castellana i diu que no vol que es vinguin els drets del llibre en català i que si es venen, exigeix que sigui amb la condició que el llibre aparegui més tard.

Aproximadament, un any, pel cap baix. Alzueta aguanta el colp i contraataca. Que a Frankfurt ja havien formalitzat un contracte i que allò que els feia ara Laffont era molt lleig. Laffont es treu les puces de sobre i diu que es posi d'acord amb Noguer.

Alzueta inicia converses amb Noguer, la primera, per telèfon des de París. No van voler baixar del burro. Dues frases dels responsables de Noguer. «Han de comprendre que els llibres que vostès vinguin en català, nosaltres no els vendrem en castellà». I aquesta altra: «Aquí no anem amb barretina». Això, ho deia, a Barcelona, en català, un senyor de cognom català. De totes maneres, les queixes de Columna sensibilitzen la persona que creu que tots els que fan coses en català porten barretina —per cert, aquesta és la justificació de molts catalans

espanyolistes per poder seguir amb el seu espanyolisme sense problemes de consciència— i accepta reduir l'any de prohibició —aquesta és la paraula justa, ¿no?— als sis mesos. Columna aconsegueix, en un darrer esforç, que aquests sis mesos tinguin una data fixa i així finalment és signat el contracte, contracte que especifica que la versió catalana de Sara Bernhardt. *Le rire incassable* no podrà sortir abans del dia 1 de novembre del 1988.

L'editorial Pòrtic, en la seva nova etapa d'expansió, s'ha trobat amb casos semblants, perquè la seva directora literària, Pilar Rahola, vol formar els seus catàlegs amb traduccions

d'obres actuals. Així, volia comprar l'últim llibre de Kurt Vonnegut i l'agent li ha dit que l'editor castellà, Anagrama, també ha adquirit els drets en català. Pilar Rahola es fa aquesta pregunta. ¿Treurà Anagrama l'edició catalana i, en cas que sigui així, ho farà conjuntament amb la castellana?

Un altre llibre, en aquest cas una novel·la juvenil sueca, *Jim davant del mirall*, d'Inger Edelfeldt, que pensava treure al Brot Jove. L'editor suec diu que d'acord. Però una editorial castellana s'ha avançat, l'editorial Loguez, de Salamanca, que han comprat el llibre «per tot l'estat». Argumentació de l'editorial de Salamanca: «L'únic lloc



Sara Bernhardt haurà d'esperar sis mesos pel cap baix.



FILMOTECA DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA

DIMECRES, 9

18.00 h.: CENA DE MEDIANOCHE, *Frank Borzage*, 1937. EUA. V.O.S.E.

20.00 h.: MI AMIGO IVAN LAPSHIN, *Alexei Guerman*, 1982. URSS. V.O.S.E.

22.00 h.: LA VENUS RUBIA, *Josef von Sternberg*, 1932. EUA. V.O.

DIJOUS, 10

18.00 h.: CONTROL EN LOS CAMINOS, *Alexei Guerman*, 1971. URSS. V.O.S.E.

20.00 h.: VEINTE DIAS SIN GUERRA, *Alexei Guerman*, 1976. URSS. V.O.S.E.

22.00 h.: MI AMIGO IVAN LAPSHIN, *Alexei Guerman*, 1982. URSS. V.O.S.E.

DIVENDRES, 11

18.00 h.: EL CEL ES VOSTRE, *Jean Grémillon*, 1944. França. V.O.S.E.

20.00 h.: CARTA DE UNA DESCENDIDA, *Max Ophüls*, 1948. EUA. V.O.S.E.

22.00 h.: SOLO SE VIVE UNA VEZ, *Fritz Lang*, 1937. EUA. V.O.

DISSABTE, 12

16.00 h.: SALON MÉXICO, *Emilio Fernández*, 1948. Mèxic.

18.00 h.: CHICAGO, ANOS 30, *Nicholas Ray*, 1958. EUA. V.O.S.E.

20.00 h.: PANDORA Y EL HOLLANDES ERRANTE, *Albert Lewin*, 1952. EUA. V.O.S.E.

22.00 h.: COMO UN TORRENTE, *Vincente Minnelli*, 1958. EUA. V.O.

DIUMENGE, 13

12.00 h.: Matinal infantil: LA SELVA BLANCA, *Ken Annakin*, 1972. Espanya-Alemanya-Itàlia-França. V.E.

16.00 h.: AMOR MIO, *Raffaello Mattarazzo*, 1964. Itàlia-Espanya. V.E.

18.00 h.: PANDORA Y EL HOLLANDES ERRANTE, *Albert Lewin*, 1952. EUA. V.O.S.E.

20.00 h.: CHICAGO, ANOS 30, *Nicholas Ray*, 1958. EUA. V.O.S.E.

22.00 h.: LA CALLE DE LA VERGÜENZA, *Kenji Mizoguchi*, 1956. Japó V.O.S. anglès.

Travessera de Gràcia, 63.
Telèfon 201 29 06

on venem bé els nostres llibres és a Barcelona i no deixarem, per tant, que es publiquin en català». ¿La solució serà, en aquest cas, editar a Andorra? No es pensin que fem broma. Una editorial basca que s'ha trobat amb els mateixos problemes edita en una localitat del País Basc francès.

Després hi ha altres casos sospitosos. Per exemple, aquest. Fa un any, Pilar Rahola va voler comprar un llibre de Ray Bradbury i l'agent anglès li diu que els drets en català estan comprats. Un any després, li truca l'agent anglès i li diu que acaba de sortir el llibre en castellà a Edhasa i que si volen ja els pot vendre els drets en català. D'això s'extreu que els editors en llengua castellana tenen un sistema molt fàcil per boicotejar l'edició catalana i impedir que puguem accedir plenament a la cultura universal. En el moment de contractar una obra, només els cal, per unes poques pessetes més, comprar una opció a l'edició catalana i al cap d'un temps, quan el llibre ja ha deixat de ser novetat, o quan l'acaben d'editar i saben que s'han avançat uns mesos, renuncien als drets. I els catalans si volen, que viatgin en vagó de segona i que agafin el tren que surt més tard. Molts, com hem vist, han renunciat a viatjar en segona i han perdut el tren.

Glauco ja hauria tret aquest Nadal el llibre de memòries d'Ingmar Bergman *Llanterna màgica*, que Tusquets acaba d'editar en castellà. L'abril passat, tant bon punt com Glauco va saber que Bergman havia enllestit les seves memòries, va enviar un tèlex a l'editor suec, Norstedts. Primer, tot semblava que anés bé. Fins i tot ja havia buscat una persona que fos capaç de traduir-les directament del suec al català. Però l'editor suec va respondre finalment que s'havien de posar en contacte amb Tusquets. I Glauco va renunciar-hi. Nosaltres hem sabut després que potser Tusquets ha arribat a un acord per autoritzar l'edició catalana. Encara que fos així, ja mai més no podrà sortir el Nadal passat. A més, si l'editor català no pot contractar directament el llibre amb l'editor estranger, resultarà que els editors en llengua castellana es convertiran en rectors de l'edició catalana traduïda, que no deixa de constituir un tema addicional de reflexió ple d'interès. Hi ha la possibilitat, també, que el que l'editor suec va dir a Glauco fos una excusa perquè preferia que ho edités una altra casa.

Durant alguns anys, Alfaguara ha conservat els drets en català —i en gallec, i en basc— dels llibres que publicava a la col·lecció juvenil i infantil

perquè tenia en projecte la creació d'una col·lecció catalana. Finalment, aquest Sant Jordi la llancen. Però el fet, que ja no té volta de full, és que ja faria temps que *la història interminable* i altres llibres d'èxit estarien editats en català. Per tant, durant aquests anys, el lector català ha estat discriminat.

Hi ha altres casos, pendents en aquests moments de resolució, que alguns editors callen perquè creuen que els podran negociar satisfactòriament. També es neguen a donar tota la informació quan es troben tractant l'afer amb alguna editorial amb la qual mantenen bones relacions i no voldrien enemistar-s'hi amb la denúncia d'algun cas en concret.

Jordi Úbeda, president de l'Associació d'Editors en Llengua Catalana qualifica aquests casos «d'atemptat contra la cultura catalana i contra la cultura en general». «És molt greu —continua—. Això pot convertir la literatura catalana en una cultura de segona divisió. Si una cultura tan potent com la castellana té por de la catalana i l'ofega perquè creix, el fet és intolerable.

«És horrorós. ¿La solució? Parlar amb els editors i convèncer-los. Quan fa alguns anys es van produir els primers casos, que en un principi semblaven casos aïllats, vam demanar als editors afectats que se'ns tingués informats. Hem rebut poques respostes quan sabem que hi ha més casos dels denunciats, potser perquè l'editor ho està negociant. La qüestió la plantejaré a la pròxima junta de l'associació. Hi ha alguns agents literaris que ho aprofiten per treure més diners, però també he de dir que n'hi ha molts que no ho fan i que respecten i estimen l'edició en català. El bloqueig perjudica també l'editor estranger, perquè deixa de guanyar més diners. Això s'ha de resoldre incrementant la nostra presència a l'estranger. Hi ha editors que desconeixen la nostra existència i accepten signar un contracte per tot el territori de l'estat amb l'editor en llengua castellana sense tenir la precaució de formalitzar el contracte només per la llengua castellana».

El Diccionari Fabra defineix el verb «bloquejar» d'aquesta manera: «Aïllar (una ciutat, regió, etc) en temps de guerra privant-la de tota mena de comunicació amb l'exterior». El bloqueig, abans, el feien els militars. Ara, el fan els que viuen de la cultura i es dediquen a difondre-la. □